

bonorumque spiritualium tædio laborantis, qui rei magnitudine ac difficultate deterritus, nihil unquam homine dignum aggrediatur. *Vult, et non vult piger* (1); semper varius et inconstans, sibi gravis, aliis molestus, et continuo sui tædio pœnæ incubans suæ. Similis est trocho, qui in orbem quidem agitur, sed non progreditur; atque ita per flagri vim movetur, ut tamen semper insistat. Voluisse eum aliquid deprehendes, sed non fecisse. Omnis ejus operatio insipida, et instar repentis aquæ vomitum provocans, non hominibus tantum, sed et ipsi Deo. Frustrà igitur salutem speras, nisi excusso tempore generosos assumas spiritus, et acrioribus stimulis ad magna te cogas. Ut avis ad volatum, ita homo nascitur ad laborem: et ut desint labores pro Deo assumpti, satis cuique pœnarum imponit mundus. Quantum ille laborat, ut divitias consequatur? Quantum ille patitur, ut ad optatam perveniat dignitatem? Magno vitia coluntur. Quod si fugacia bona tanto sudore mercaris; cur non parem adhibes diligentiam, ad felicissimam æternitatem comparandam? Ah! pudeat sequem esse in re tanti momenti. Brevissimus labor est; merces æterna. Nihil est tam arduum et tam difficile, quod mens humana, Deo duce, non vincat. Fortiter aude, et difficultatum spectra disperebunt. Quicquid sibi animus imperavit, obtinuit. Age quod potes; omnia poteris. Adjuvat facientem Deus.

(1) Prov., XIII, 4.

CAPUT IX.

DE SUPERBIA, AMBITIONE ET INANI GLORIA. ICON SUPERBI.
DIGNITATUM VANITAS, ET PERICULA. TUMORIS MALA, ET
ALEXIPHARMACA.

4. Superbia, ambitio, et inanis gloria cognata sunt vitia; è quibus, tanquam Oceano, omnium malorum flumina oriuntur. Nam cum sibi pro fine propriam excellentiam proposuit homo, huc omnia dirigit, spreto Dei cultu, neglectâ hominum reverentiâ. Et si illi aditus ad gloriam non patet, nisi per scelera; per scelera ad gloriam ibit: viamque sibi ad prætensum decus aperiet, per dolos, et fraudes, proximique ruinam, et cædem. Superbus, Deo odibilis, humano generi intolerabilis, omnia studia, et opera sua ad captandam hominum laudem insectat. Se gradu potiori dignum putat, sibi in illo maxime complacet. Majora viribus temerè aggredditur, omnibus negotiis se ultrò ingerit, se ipsum impudenter extollit, cæteros aspernatur. Callidè simulat humilitatem, ut à se removeat ambitionis suspicionem. De gradu dejectus, omnia querelis implet, suscitaturque rixas, et odia. Ergà inferiores ferum se et truculentum exhibet: ergà superiores assentator est, quovis mancipio timidior, et obsequentior. Bona, si quæ habet, non Deo, ut par est, sed sibi arroganter attribuit. Affectat in omnibus videri; deque rebus altissimis, quas ignorat, quasi ex propria experientia, subtiliter disserit. Aliorum

facta curiosè inquirat, temerè iudicat, severè damnat: auget vitia, laudem imminuit. In sermone et incesso fastum quemdam præ se fert, aliorumque contemptum. Odit correctionem, respuit consilia, monitis non acquiescit. Bona sibi opinatur adesse, quibus caret: et quæ habet, multò majora sibi fingit, quàm sint. Ideò indignatur, et ad pessima quæque flagitia se dejicit, si cæteris tanquàm dignior non præferatur, si se et sua negligi suspicetur. Fluctuat cor ejus perpetuis motibus; quia cum honor, quem cupit, in aliena sit potestate, necesse est illum turbidis affectibus continuò agitari. *Initium omnis peccati est superbia* (1).

2. Pone in statera, si sapis, et compara cum minima æternæ felicitatis particula, quæcumque tibi optanda in hoc sæculo videntur, regna, imperia, Orbem denique totum; excutiet illa suo pondere mundum universum cum pompis suis, tanquàm folium, quod vento rapitur. Erige te ergò ad æterna; et te dignum fac cælo, cui natus es. Excute superbas tuæ excellentiæ cogitationes et te veris bonis metire. Si te Cæsar adoptasset in filium, quis ferret supercilium tuum? Nunc autem Dei filius es, Christi sanguine redemptus. Cur non cogitas originem tuam? cur te abjicis ad terrena, tuo genere prorsus indigna? Ad cæli et siderum dominatum te vocat Pater: ad possessionem semper duraturam. Hic ingentes sume animos; hac promissione extollere, ab hoc Patre nobilitatem tuam jacta, ad ejus similitudinem mores tuos compone. Hæc est via, quæ ad veram gloriam perducit.

(1) Eccli., x, 15.

3. Quid sunt sceptræ, quid coronæ? Fulgidæ compedes, et clara miseria; quæ si plenè hominibus nota esset, nunquàm de solio litigarent. Plura essent regna, quàm reges. Magna servitus est, magna fortuna. Isti, quos vulgus beatos censet, longè aliter de se sentiunt: nam gravior ipsis incumbit felicitas, quæ graves illos populo reddit. Tunc laudant otium lenè, et sui juris. Tunc odio est illis fulgor, quem priùs admirabantur. Tunc attoniti et trementes de terrenorum vanitate philosophantur. Tunc mortem formidant, et tremendum Dei judicium: antè cujus conspectum nihil proderit tanto studio quæsita dignitas, tot parva sudoribus, et empta sanguine. Sic igitur vive, ut securum te inveniat illud tribunal. Qui nunc humiliatur, tunc exaltabitur.

4. Insanis, si te putas adeptà dignitate securum, et quietum fore. Quod olim licuit, jam non licebit: minor licentia in magnis est. Quò altior fueris, eò magis vitia tua apparebunt. Non latet qui in fastigio est. Si qua tibi olim tranquillitas fuit, jam periit. Nullum tibi secretum liberum erit: nullum poteris diem ex arbitrio tuo disponere. Magni sunt ex alto casus. Frustrà requiem ibi quæris, ubi omnes periculum, et laborem, multi miserum vitæ exitum, invenerunt. Non capiunt securas dapes regiæ mensæ. Auro et gemmis bibuntur toxica. Quot Reges proprio sanguine solium purpurârunt? Lubrica in summo statio est; pendula omnia, et præcipitatio proxima. Tutius itur per plana. Quàm magnus admirantium, et plaudentium numerus, tam magnus invidentium est. Quantū ibi insidian-

tium acervi, et oppugnantium? quàm intuta omnia, et suspecta; non servis fides, non amicis, non filio, non fratri. At humi jacentem domum non intrant scelera. Securus vivit qui latet. Nullum timet, quem nemo timet.

5. Si equum videres, aut canem, inter cætera suæ speciei individua principatum assumere; numquid risum cohibere posses? Tu verò majori cachinno dignus es, si super reliquos homines te extollis, quòd ditior aliis, seu potentior sis. *Quid superbit terra et cinis* (1)? Nemo efferi potest nisi ex proprio bono. Quid est autem tuum bonum si omnia à Deo accepisti? Nihil tuum nisi peccatum. Quod si omnia accepisti, illi redde gloriam, qui tibi bona sua largitus est. Numquid equus equo præfertur, quia multum pabuli habet, et multum hordei; quia frænum aureum, et gemmata ephippia? Nequaquam; sed qui celerior est, alium antecellit. Ita homo, ni stultus sit, gloriam ex eo non quæret, quod est extrà se. Sed melior, inquis, sum, et nobilior cæteris. Si hoc dicis, omni honore indignus es; quia nemo dignè honoratur, nisi vir bonus, qui honorem spernit et gloriam. Vera nobilitas nescit extolli; et ubi vitæ splendor est, ibi quoque modestia reperitur. Maxima sublimium gloria est, quàm maximè se submittero.

6. Cognosce conditionis tuæ imbecillitatem, metire corpusculum tuum: multa reperies in te, ob quæ deprimi debeas; nihil, quo possis extolli. Noli Geometras et Philosophos spernere: omnis terra punctum est. Quàm miserè desipis, si regna in

(1) *Ecclesi.*, x, 9.

puncto statuis, et dividis dominationes. In parvo nemo magnus. Hæc terra, quam tumido incesso premis, mox te premet: nec ampliùs ea possidebis, quàm frigidis et putrescentibus membris occupabis. I nunc, et in hoc nihilo magna et immortalia ædifica. Hic furores tuos, hic elatam exercere insolentiam. Dilata hic cupiditates tuas; hic acies, hic bella molire. Cùm multum insanieris, serò tandem cognosces, quàm vana dignitatum nomina, quàm fallaces honorum tituli fuerint. Vitreum est, quicquid hic lucet: dum splendet, frangitur. Magnæ arbores diu crescut; unà horâ extirpantur.

7. Magnum superbiæ irritamentum præcidisti, si lateas. Nemo oculis suis lautus est, nec paucorum quidem et familiarium: sed apparatus vitiorum suorum pro modo turbæ spectantis expandit. Quis eam, quam nulli ostenderet, induit purpuram? Quis posuit secretam in auro dapem? Quis sub umbra rusticæ arboris luxuriæ suæ pompam solus explicuit? Ambitio scenam desiderat, nec ullibi potentiùs vires suas exerit, quàm inter hominum laudes. Apis si mel fecit, equus si cucurrit, arbor si fructum protulit, nihil ultrà quærunt: homo plausum desiderat, digitoque monstrari, et dici: Hic est. Sed si attentius consideraveris, qui sint isti, à quibus optas laudari; nihil facilius, quàm vulgi plausum, contemnes. Homines vani, et mutabiles sunt; quos sæpè dicis insanire, qui se omni hora amentiae damnant, et sua sæpè reprobant consilia. Brevis vita est et laudantis; et ejus qui laudatur, fitque id in angulo terræ, quæ punctum est: ac ne ibi quidem omnes consentiunt; nec quisquam

sibi ipsi. At magnum est, laudari à posteritate : ab his nimirum, quos neque vidisti, nec unquam videbis. Cur non doles, te non fuisse laudatum ab his, qui ætatem tuam antecesserunt? Sed finge, immortales eos fore qui tui recordabuntur, tuique futuram immortalem memoriam : quid hoc tibi mortuo proderit? quid prodest vivo? Sæpè laudaris ubi non es, et cruciaris ubi es. Pretium cujusque rei in ipsa est : nec melior fit, si laudetur; nec deterior, si laude careat. An sol, si desint spectatores, de luce quidpiam amittit? An carebit dulcedine ficus, flos venustate, gemma nitore, nisi encomiis celebrentur? Magnum argumentum est animi ab altiori sede venientis, laudes hominum aspernari, et seipso contentum esse. Laudes perdis, si desideras : nam quid laudabile in te est? quanta est fragilitas tua, quanta miseria, quanta salutis tuæ incertitudo? Servus inutilis es, etsi omnia feceris, quæ præstare teneris. Quâ verò fronte audebis dicere, te omnia fecisse quæ debes? Time igitur, ne intus non sis, quod foris diceris; et cave, ne ea laudentur in te, ob quæ ipse displices tibi. Redde Deo, quæ ab ipso habes, esse, vivere, intelligere : nihil supererit tibi nisi peccatum. Nihil ergo cum sis, de nihilo gloriari non potes. Incipies esse aliquid, cum te nihil esse cognosces.

CAPUT X.

DE TOTIUS CORPORIS, SENSUUMQUE EXTERIORUM MODERATIONE. QUANTUM CORPORI INDULGENDUM. CASTIGANDA OCULORUM LICENTIA. VESTIUM LUXUS DAMNATUR.

1. Hanc sanam et salubrem vitæ formam teneto, ut corpori tantum tribuas, quantum valetudini satis est. Durius tractandum; ne animo malè pareat. Indulgendum illi, non serviendum. Cibum famem sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit adversus injurias temporum : ad alia, quæ inutilis labor, veluti ad ornamentum adjecit, subsiste pavidus, et time; his enim insidiæ adversus animam parantur. Omne honestum vile est ei, cui nimis carum est corpus qui pro illo nimium timet. Major es, et ad majora genitus, quàm ut sis vile mancipium corporis tui; quod equidem non aliter respicere debes, quàm ut vinculum animi, et libertatis. Vir probus et sapiens ejus curam habet : non, tanquam propter ipsum vivat; sed quia sine illo non potest. Corpus instrumentum est animæ. Quis autem artifex, neglectâ arte, in curandis instrumentis tempus terit? Hebetis ingenii est, circa corporis ministeria occupari.

2. Quia per sensuum fenestras mors in animam ingreditur; stude illos à terrena vita ad cœlestem traducere : eosque sensim abducito à nimia operis, quod exercent, attentione, ne se avidius rerum terrenarum delectationibus immergant. Servire sen-

sus debent, non imperare. Oculorum imprimis castiganda licentia : nam cum celerrimè videant, rerumque plurimarum imagines ad phantasiam, et inde ad mentem transmittant; gravium peccatorum semina in appetitu excitant, nisi firmâ custodiâ muniantur. Si exterioris oculi rectitudinem interioris puritas comiletur, Dei vestigia ubique impressa reperies : et cum Deum in creaturis venerari didiceris, ex his suaviter attolles animum ad divinæ Majestatis contemplationem. Mulier compta, elaborata luxuria est : nunquam in ea figas obtutum ; quia peribis. Comœdias, choreas, torneamenta, theatrales ludos ne spectes : dissipant enim mentem, et ludicris occupant curis, ut se ad cœlum erigere nequeat. Ubi errat oculus, errat affectus.

3. Auditus, sensus est disciplinæ per quem notio veritatis et sapientiæ, quasi per januam, mentem ingreditur. Sepi itaque aures providâ circumspectione ; né pro veritate mendacium, pro sapientiâ stultitia in penetrabilia cordis irrumpant. Claude illa oblocutionibus ; claude susurris, claude nugis et rumoribus, claude otiosis narrationibus ; omnique rei, quæ nihil ad animæ profectum confert. Sicut qui audit symphoniam, fert secum in auribus modulationem illam, et dulcedinem cantûs, etiam cum discessit : ita malus sermo, quamvis non statim officiat, semina tamen in animo relinquit, quæ diutius hærent, et ex intervallo recurrunt. Deum intus loquentem eò frequentius audies, quò rarius homines audieris. Omnia odora menta arte confecta effœminatorum sunt, et malè olentium. Ideò, rejecto omni odore, fac ut bonis moribus suavissimam

virtutum fragrantiam redoleas. Gustum verò castigabis abstinentiâ, et sobrietate ; Tactum cilicis, verberibus, duriori strato, aliisque asperitatibus. Satius est corpus affligere, et servare, quàm noxiis blanditiis et ipsum et animam perdere in æternum.

4. Cum ex habitu cultuque corporis internus animi status palàm fiat ; ea procul à te sint, quæ solent indicium esse animi pravi et perturbati. Qui olim sapientes inter Ethnicos dicebantur, nec digitum quidem sine ratione exerere viro probo permiserunt. Tantam à te rectitudinem non exigo, sed opto : idque edico, ut abstineas à risu, à scurrilitate, à dissoluti hominis licentia, à manuum gesticulatione, à præpropere incesso. Ut nihil in te appareat, quod possit offendere intuentes : non sordes vestium, non frontis rugæ, non motus incompositi, non signa contemptus, seu animi abalienati, non quicquid nauseam, vel fastidium parit. Multa possunt honestè fieri, quæ non possunt honestè videri.

5. Homo nudus creatus est et non erubescerebat ; non enim poterat rubore eum afficere nuditas ignorata. Postquàm verò peccavit, abjectâ innocentia chlamyde, quæ satis eum tegebat ; externa vestis pudori velando necessaria fuit. Sed quod olim in pœnam irrogatum fuit, nunc in dignitatis prærogativam transivit. Quærantur vestimenta ; non quæ tegant, sed quæ ornent, quæ alienis oculis ac libidini placeant. Index animi vestis est. Nimia ejus accuratio, totusque vultus de speculo et capsula, muliebris ingenii est. Pudebit cultus exterioris, si cogitaveris quid eo tegatur. Qui habet intus ornamenta virtutum, non quærit ex-

terna. Ostentari virtus sine fuce gaudet : quicquid addideris, minus est illa. Vanus hominum error est, fulgere purpurâ, mentis sordescere. Quidam se catenis onerant; sed quia aureæ sunt, infamiam servitutis non metuunt. Aliquos non ligat aurum, sed figit : nam per vulnera infigitur auribus, è quibus sæpè patrimonia pendent; et quæ olim pœnarum nomina, nunc ambitionis sunt. Non paucos videbis inter pectinem et speculum diu occupatos, qui magis solliciti de capitis sui decore sunt, quàm de salute. Ita prævaluerunt stultorum hominum depravata judicia, ut se rebus ornari putent, quas calcare deberent. Sit igitur vestis tua artis expertus; non ad pompam, sed ad necessitatem, infra factum, suprâ sordes, et ad vitæ conditionem temperata. Auro te licet et margaritis exornes, sine Christi decore deformis es. Hic est decor, qui semper manet; qui non carnem morituram, sed te ipsum intus exornat. Insana ambitio est, fimum tegere auro.

CAPUT XI.

DE CUSTODIA LINGUÆ. QUANTI MOMENTI SIT, ET QUAM DIFFICILIS. QUID IN SERMONE SERVANDUM; QUID VITANDUM. QUALITER TOLERANDA VITIOSA ALIORUM LINGUA.

1. Tanti momenti est custodire linguam, ut majori cura servanda sit, quàm pupilla oculi; quia *mors et vita in manu linguæ* (1). Qui eam cohi-

(1) Prov., XVIII, 21.

bere nequit, urbi patenti absque murorum ambitu comparatur. Vix tamen domari potest sine speciali Dei auxilio. Domat homo leonem, domat taurum, domat ursum, et non domat linguam suam. Innata est enim naturæ humanæ loquacitas; ut quod cupit et concipit, statim proloqui gestiat. Tam lingua vicina est cerebro, os phantasie; ut quod illa cogitat, mox derivet ad os, et in verba effluat. Docuit te natura, quàm sit necessaria linguæ custodia, cum duplex ei munimentum objecerit, dentium et labiorum. Sicut autem odor unguenti, pyxidis ore non obstructo, evanescit; ita patente oris januâ, omnis animi vigor dissipatur. Malè sibi attendit, qui linguæ jugiter non attendit.

2. In omni locutione cautus esto, illam comprimens immoderatam affectionem, quâ plerique impelluntur, ad sententiam vix conceptam temerè effutiendam, sine examine et delectu. Fuge duplicitatem, et simulationem; sensusque animi, absque involucro et ambiguitate, purissimè profer. Data est tibi à Deo loquendi facultas, ut eâ res, sicuti sunt, verè et candidè enunties. Locuturus, ipse te consule, an ulla in te exæstuet affectio immoderata; nec quidquam linguæ permittas, donec commotio cesset: alioquin plura effundes, quæ te postea dixisse pœnitebit. Facile silebis, si nulli perturbationum clamores in corde perstrepant: si fuerit in anima solitudo et serenitas. Non potest esse alius sermoni, alius animo color. Si mens sana est, si temperans, si composita: sermo quoque siccus ac sobrius erit. Eâ vitiatâ, hic quoque afflatur. Cujus notæ quisque sit, indicium oratio est.

3. Nullus sit sermo otiosus. Sicut eligis, quo vescaris; sic elige, quod loquaris. Cibum, per os ingressurum, examinas; cur non verbum egressurum, quod sæpè in domo tua graviore tragœdias excitat, quàm cibus in tuo stomacho? Assuesce plurimum tecum, minimum cum aliis loqui. Viros sapientes sæpè pœnituit, locutos fuisse; nunquàm verò, tacuisse. Animalia, quæ sapientiora censentur, parùm quoque vocalia sunt. Garrulitas vitium puerorum, et mulierum est, quibus minus rationis inest. Nihil virtutis in eo est, è cuius ore non nisi vana et inutilia pròdeunt. Si Deum amares, si tuæ salutis studiosus fores, omnia colloquia tua de Deo essent, de virtute, et perfectione. Nescit amor mentiri; regi non potest. Profunditur quisque in ea, quæ amat; et quæ latent in mente, frequentius ad linguam recurrunt. Ideò minùs libenter de rebus divinis loqueris; quia nondum è fœce vitiorum emersisti. Accedit exigua lectio, et meditatio eorum, quæ pertinent ad salutem; ut etiam loqui volentem materia deficiat. *Ex abundantia enim cordis os loquitur* (1).

4. Omnis ferè sermocinatio in congressu hominum, de aliorum vita, moribus, et studiis est. Tot quisque iudices habet, quot sunt capita in civitate. Vix ullus est, qui oculos domi habeat. Cæcutimus plerique in propriis vitiis discernendis, ergà aliena acutissimi. Convitia in proximum plenis valvis admittimus; laudibus vix rimæ patent. Hoc vitium quò communius est, eò studiosius vitandum. Satis tibi negotii cum vitiis tuis: ea carpe et emenda.

(1) Luc., vi, 45.

Arcana tua, sive aliorum, quæ celare ex officio debes, nemini vulges. Plerosque contingit in perplexas incidisse quæstiones, quod imprudenter, quibus non oportuit, secreta crediderint. Sive uni, sive pluribus dixeris, idem est. Facile sermo ab uno ad alterum effluit: ab hoc ad omnes. Oritur hæc facilitas ex hoc præcipuè, quòd cum plus justo protrahitur sermo, sensim irrepit dulcedo quædam confabulationis, non aliter afficiens animum quàm ebrietas: quare nullum secretum tam abditum et sacrum est, quod non erumpat. Ille tibi arcana sua aperit; tu, veluti pignore fidei accepto, tua vicissim illi communicas. Sed tu forsitan audita retices; ille obvio cuique refert: et cum omnes palàm ignorent, clam sciunt. Linguas diceres per omnium aures secretò volitare, donec tandem arcânium superfluit, et rumor sit. Quidquid mali sub cœlo est, aut lingua peperit, aut promovit. Ideò verbis tuis stateram fac, et frænum ori tuo; nihilque loquaris, quòd tacuisse melius sit. Laudabilior est verborum parcimonia, quàm pecuniæ. Qui nummos prodigit, dum sibi nocet, aliis prodest; verborum prodigus, et sibi nocet, et aliis. Ad divinitatem propius accedit, qui multa audire scit, et pauca loqui.

5. Nihil linguæ inaccessum. Non sunt immunes à criminationibus Principes terræ, quos extrà ferri metum potentiam collocavit: non viri sanctitate conspicui, quos censuræ subdixit innocentia. Ipse Christus, cum inter homines degeret, linguæ flagellum non evasit. Ad horum exempla erige patientiam tuam. Stimulus quidam virtutis est obtrec-

tatio, et frænum ne à recto tramite devies. Nullus capitalior vitiorum hostis, quàm censura. Cùm quis perperam de te loquitur, doceris quid caveas. Vis venenatæ linguæ morsus evadere? contemne. Nullum vulnus habebis, si tacueris, plus tribuens bonorum iudicio, quàm criminantis insolentiæ. Parùm refert, quid alii de te sentiant. Est intus in animâ testis certior, et incorruptior. Conscientiam tuam interroga, et illi crede. Quid turpius, quàm ab insipientium sermone pendere, et propriam existimationem in aliorum iudiciis reponere? Quicquid alii de te dicant, te oportet bonum esse: haud aliter, quàm si aurum vel smaragdus dicerent: Quicquid alii dicant, me aurum esse, me smaragdum oportet, et colorem meum servare. Si quis dulci ac limido fonti convitium faciat, an propterea cessabit puram aquam scaturire? Et si quis lutum injiciat, nonne statim eluet ac dissipabit? Ità nec tu tranquillum animi statum turbare debes, etsi mali te lacerent, et calumniantur. Exigua sui æstimationo est, ad omnem rumorem commoveri. Pueri os parentum feriunt, matris crines turbavit infans, momordit ubera, laceravit genas, et sputo aspersit: et nihil horum contumeliam dicimus; quia qui fecit, contemnere minimè potest. Quem itaque animum habent parentes adversus pueros, eundem habe adversus eos, qui te calumniantur. Si te semel eò demiseris, ut injuriâ movearis, eum qui fecit honorabis. Necesse est enim, ut ab eo suspici gaudeas, à quo contemni molestè fers. Hoc autem est vitium animi contrahentis se, et descendentis. Infelix semper eris, si te putas posse contemni.

CAPUT XII.

DE SENSIBUS INTERNIS. USUS OPINIONUM. BONIS COGITATIONIBUS MENS IMBUENDA. DE COERCENDO APPETITU SENSITIVO EJUSQUE PRAVIS AFFECTIONIBUS. VARIE AD ID PRÆCEPTIONES.

4. In hoc præcipuus sapientiæ cardo vertitur, ut nulla opinio menti tuæ inseratur, quæ vel naturæ vel rationi inconsequens sit. Quare, omnibus rejectis, adversus phantasiam motus exerceri debes, sicut Dialectici adversus sophisticas captiones. Obiit filius. Non est hoc in nostra potestate; malum non est. Pater illum exhæredavit. Et hoc cùm arbitrii nostri non sit, malum non est. At rem illam ægrè tulit. Hoc nostri arbitrii est; ideò malum. Fortiter tulit. Nostri arbitrii est et bonum. His si assueveris, proficies. Amicus in carcerem ductus est. Quid accidit? nihil, nisi quod in carcerem ductus est. De suo autem quisque addit: malè cum illo actum esse. Corrige opinionem, et omnia tranquilla sunt. Sicut furiosum ligamus ne cui noceat: ita coercenda phantasia, ne falsis opinionibus obruat mentem. Hæc tanquàm fera indomita propriis sese, et quocunque libuerit per summam licentiam divagatur, garrula, fugax, quietis impatiens, novitate rerum lætissima, nec agnoscens moderationem. Huic igitur studio sedulam operam navare debes, ut eam teneas et alliges, ac in uno figas; ne cogitationes tuæ, animique decreta sem-

per ex opinione suspensa sint. Quæcunque sunt extra animum tuum, nihil pertinent ad te.

2. Quicquid se tibi cogitandum offert, examina diligenter; quò tecum ipse disserere possis, quæ sit ejus rei nudæ, et ab omnibus aliis separatæ natura, quæ proprietates, quis finis, quæ circumstantiæ, quæ utilitas: an ad te spectet, sitque in tua potestate, necne: alioquin nullum ei accessum præbeas, eique repugna; quantum potes. Deus intimè præsens occultissima cordis tui clarissimè perspicit, nihilque tam abditum est, quod oculis ejus pervium non sit. Vide, ne coràm ipso ea volvas in mente, quæ coram honesto viro loqui erubesceres. Sint cogitationes tuæ placidæ, simplices, puræ, omnisque malitiæ expertes. Tales sint, ut subito interrogatus quid cogites, possis sine pudore palàm facere quod intùs latet in corde. Pudeat cogitare, quod pudet loqui. Malis cogitationibus aditum obstrues, si bonis semper occuperis.

3. Nihil æquè noxium animæ, nihil magis contrarium, quàm inferior, brutalis, et sensitivus appetitus. Hic fons est omnium scelerum, et imperfectionum: hic hostis, quem semper timere, semper impugnare debes, donec rationis imperio, quantum in hac vita fieri potest, subjiciatur. Nulla hic requies, nullum otium datur. Sine fine, et sine modo pugnandum; quia nec finem, nec modum adversarius habet. Latet hic intrà te: imò tu ipse tibi hostis es, potentior quàm Xercis exercitus. Custodi à te ipso animam tuam. Fortius est te invadere, quàm urbes, tui potiri, quàm rerum. Non exigo ut pravas affectiones omninò conteras, et ad nihilum

redigas; sed ut eas regere discas. Satis præstiterit ratio, si eas compescat et moderetur. Iniqui fuere Stoici, qui omnes affectus tanquàm malos infamârunt. Mala non est, nec supervacua suppellex naturæ. Tollit omnem virtutem, qui omnes tollit affectiones. Nullæ sunt victoriæ, ubi nullum certamen.

4. Difficilis sanè hæc lucta est, et prælium anceps: affectus enim nascuntur nobiscum; et ratio multis post annis subsequitur, quando illi jam dominantur, et voluntas sine repugnantia eis paret, specie boni inaniter delusa: donec ratio, successu temporis et experienciâ, instauratis viribus suum agnoscat dominandi jus, et affectuum tyrannidi obsistere incipiat, et primi quidem naturæ motus inemendabiles sunt; sed attendere tibi ipsi summâ vigiliantia debes; et cum primùm te perturbari animadvertis, tunc ratione, quasi fræno, eam commotionem coercere. Facilius est initiis resistere, quàm impetum gubernare. Brevi tempore ad magnam animi tranquillitatem pervenies, si casus omnes circumspexeris, antequam eveniant, ut te paratum hostis aggrediatur. Serò animus ad remedia post pericula instruitur. Tum pauca agere, et loqui discis: nam si ex his, quæ plurima loqueris et facis, ea tollas quæ necessaria non sunt; potiores senties animi perturbationes. Neque dicas: hoc parum est, hoc nihil refert. Maximum enim est, licèt minimum videatur, quod est initium virtutis et perfectionis.

5. Homo vetus à peccatoris Adæ infecto semine trahens originem, si quasi quædam arbor consideretur, habet pro radice amorem sui, pro trunco propensionem ad malum, pro ramis perturbationes,

pro foliis vitosos habitus, pro fructibus opera, verba, et cogitationes, quæ divinæ legi adversantur. Ne igitur rami pravarum affectionum in folia et fructus erumpant, pone securim ad radicem, et pessimum tui ipsius amorem extirpa. Si hunc sustuleris, omnem inferioris appetitûs vitiosam sobolem unico ictu excidisti. Tolles autem et eradicabis, si te ipsum spreveris: si verè credideris, te unum esse ex millibus, nullâ dote singulari præditum, omnique scientiâ et virtute destitutum: si displicere hominibus, et ab illis sperni non metuas: si omni solatio et commodo libenter careas. Servabis te, si benè oderis: perdes, si malè amaveris.

CAPUT XIII.

DE AMORE. QUÆ SIT EJUS NATURA. QUÆ CAUSE, QUI EFFECTUS. DE EJUSDEM REMEDIIS. ADDITA QUÆDAM DE ODI.

1. Amor, complacentia boni est; illa, scilicet, prima impressio, quâ afficitur appetitus, dum bonum cognitum ei placet. Hoc cohæret universus Orbis; eoque subacto, qui primum inter effectus locum tenet, facilè reliqua turba debellabitur. Bonus amor illuc tendit, undè sumpsit originem: ad bonum accedit; quia à summo bono procedit. Discute vitam tuam, et in statera districti examinis appende cor tuum. Observa quis in eo prævaleat amor: id enim quod in lance dilectionis præponderat, hoc tibi Deus est, hoc idolum quod colis. Ideò præcepit

Deus, ut eum toto corde diligeres, præoccupare cupiens tuæ mentis affectus; quia quod diligis ex toto corde, hoc tanquàm Deum adoras.

2. Impellunt ad amandum præter bonitatem et pulchritudinem, sympathia quædam, et convenientia morum et animorum: modestia item exterior, industria, nobilitas, doctrina, ingenii perspicacia, et alia ejusdem generis, corporis et animi ornamenta. Ipse amor magnè amoris est; cui si accedant beneficia, jam cogitur dilectionem rependere, qui nolebat impendere: sunt et quædam naturaliter ad amandum provocantia; nam quibus spiritus lucidiores sunt, cor calidius, subtilior sanguis, quique sunt facili ac miti naturâ, ad amorem sunt procliviores.

3. Magna est amoris potentia: in rem amatam transformat amantem. Quidam sui exitus amor est, quædam à se peregrinatio, quædam spontanea mors. A se abest omnis, qui amat; nihil cogitat de se, nihil providet, nihil agit: et nisi ab amato suscipiatur, nullibi est. O quàm infeliciter amat, qui Deum non amat! Non enim potest in amato esse, qui diligit terrena, quæ animam satiare nequeunt; cum sint finita, et vanitati et morti subjecta. Qui verò Deum diligit, in Deo est; et desinens vivere in se, in eo vivit, in quo omnia vivunt, qui est centrum nostrum, et incommutabile bonum. Amor humanus violentus, et amarus est, divinus semper humilis, et tranquillus: illum cruciat zelotypia, in hoc nulla rivalitas est: ille timet, ne alius amet; hic optat, ut omnes ament. Ergo si te amas, Deum ama: nam quod ames, prodest tibi, non illi. Homo mutari

potest, et perire : Deum nunquam amittis, nisi dimittis.

4. Ut amor, quo socium fortè prosequeris, sincerus sit, omnes ab eo humanas causas ingenii, jucunditatis, similitudinis remove, et illas dumtaxat quære, quæ in pietate et sanctitate consistunt. Pernicies virtutis est amor, quem Platonicum vocant, quo à formæ corporalis aspectu animam erigi fingunt ad divinæ pulchritudinis considerationem. Formosæ faciei obtutus ad tangendi concupiscentiam excitat; et quod per oculos exit, sive lumen sit, sive fluxus quidam, hominem colliquescit et perdit. Melius est labi pedibus, quàm oculis. Sunt autem difficillima amoris remedia : quia castigatus magis premi; et nisi obstes principiis, ita sensim irrepit, ut te prius amare sentias, quàm instituas de amando consilium. Sed si omninò initiis repugnes, facilis curatio erit. Aliis quoque rebus occupanda mens, quæ curas ingerant, et memoriam rei amatæ dimoveant. Tum vitanda omnis admonitio dilecti corporis : quia nihil facilius recrudescit quàm amor; qui si semel te invaserit, adeò pertinaciter vexabit, ut non nisi lento remedio temporis, et absentiae submoveri queat, donec, scilicet, lassus expiret. Multos curavit pudor, dum se digito signari, vulgique fabulam fieri doluerunt; et rei fœditatem plenam dedocere, plenam periculis, et pœnitentiæ obnoxiam considerârunt. Aliis profuit attentè disquirere mala et incommoda rei amatæ, quæ ejus decorem et amabilitatem imminuerent. Demùm juvabit, amorem ad Deum, ad virtutem, ad æterna præmia, ad ea nimirum, quæ verè amabilia sunt,

convertere : ut bonus amor malum pellat amorem, et mens hominis generosa vilissimo terræ amore sordescere erubescat. Mali amores, bonos mores inficiunt.

5. Omnia colligavit natura amatoriâ quâdam catenâ. Hæc cogit et copulat stellarum choreas in cœlo, volucrum examina in aëre, armenta boum in pratis, greges pecudum in montibus, turmas ferarum in sylvis. Sacer autem hic nexus à solo rumplitur odio : ut enim amor ad unionem, ita odium ad divisionem et dissensionem tendit. Huic affectui facilè subjacent ignavi, timidi, et suspiciosi, qui undecunque damnum metuunt. Sunt et quidam homines ita nati, ut oderint omnes, qui tanquàm diræ alites tenebras quoque suas exosas habent. Si quis hujus notæ occurrerit tibi, non odio illum, sed miseratione prosequere. Sicut in palæstra caves à collusore placidè et sine ira : ita in omni vita ab eo sine odio declina, qui tibi contrarius est. Odium verò compesces excitando animum ad amorem, per considerationem alicujus boni in eo, quod odio habetur. Nullus in te odio locus erit, si omnia in bonum interpreteris. Tum applicandum est odium ad ea, quæ verè illud merentur; quæ sunt deformitas peccati, et æterna damnatio. Si ad alia ipsum vertis, non rem quam odisti, sed te ipsum lædis, et perdis. Nam si etiam inimicos juberis diligere, quem debes odisse? Abeundum est tibi extrâ rerum municipium, ut invenias quem odisse liceat. Extrâ rerum naturam malum est, in quod solum justè exerceri odium potest. Quod si hominem odisse debes, neminem ita ut te : nemo enim tantum tibi nocuit quantum tu ipse.